

STREIF

Samfunnsfag for videregående

10 Velstand og velferd

Norsk økonomi

Norge – et rikt land

BNP – bruttonasjonalproduktet

- Samlet verdi av ferdige varer og tjenester som blir produsert i et land i løpet av et år.
- Målestokk for et lands økonomiske rikdom.

Norsk økonomi

Norge – et lite land

- Relativt lavt totalt BNP.
- Avhengig av handel med utlandet.
- Internasjonal økonomi påvirker norsk økonomi.

Norge – et rikt land

- Høyt BNP per innbygger.
- Jevn vekst i BNP over mange år.

Karakteristiske trekk ved norsk økonomi

- Høy produktivitet.
- Lav arbeidsledighet.
- Jevn fordeling av rikdommen.
- Gode velferdsordninger.
- Dyr og høyt utdannet arbeidskraft.
- Høyt kostnadsnivå.

Årsaker til at Norge er et rikt land

God tilgang til naturressurser:

- Olje og gass.
- Vannkraft.
- Fisk (vår nest største eksportartikkel).

Årsaker til at Noreg er eit rikt land

Politisk stabilitet:

- Få konflikter, trygge rammer som skaper godt grunnlag for vekst.
- Relativt forutsigbar økonomisk politikk.
- Folk vet hva de har å forholde seg til.

Årsaker til at Noreg er eit rikt land

Effektiv organisering av arbeidslivet:

- Høy produktivitet.
- Godt samarbeid mellom partene i arbeidslivet.

Mål for norsk økonomisk politikk

Jevn økonomisk vekst:

- Økonomisk vekst gir grunnlag for styrking av velferdsstaten.
- Flest mulig i arbeid.

Mål for norsk økonomisk politikk

- Pengepolitikk er styring av inflasjon, renter og valutakurs.
- Pengepolitikken er delegert til Norges bank.
- Hovedmålet er å oppnå en lav og stabil inflasjon.

Mål for norsk økonomisk politikk

- Å fastsette styringsrenten er Norges banks hovedvirkemiddel.
- Renten spiller inn på kronkursen, forventningene til økonomien og hvor mye penger folk og bedrifter har til forbruk og investeringer.

Mål for norsk økonomisk politikk

Statens oppgave:

- Å bidra til størst mulig velferd.
- Å sikre en mest mulig effektiv fordeling av ressursene.
- Å skaffe inntekter gjennom skatter og avgifter.
- Å utjevne konjunktursvingninger.
- Å skape økonomisk trygghet for innbyggerne og gode vilkår for næringslivet.

Ulike måter å organisere økonomien på: Planøkonomi

- Staten detaljstyrer økonomien og bestemmer hvor mye som skal produseres, og hvor mye alt skal koste.
- Problem:
 - Vanskelig å detaljstyre en hel økonomi på denne måten.
 - Praktisk talt alle land som har prøvd, har mislyktes.

Markedsøkonomi

- Staten involverer seg minst mulig i landets økonomiske aktivitet.
- Prisen på varer og tjenester (og hvor mye som skal produseres) bestemmes av:
 - Hvor mye bedriftene er villige til å tilby.
 - Forbrukernes etterspørsel.
- Problem: Ofte skjev fordeling av goder.

Blandingsøkonomi – Norge

- I utgangspunktet en markedsøkonomi, men det offentlige styrer på viktige områder.
- Det offentlige sitter regler for hvordan næringslivet skal fungere.
- Viktigst: produksjon av visse tjenester som vi mener alle bør ha likt tilgjengelig, for eksempel:
 - Helsetjenester.
 - Skoler.
 - Barnehager.
 - Veier.

Blandingsøkonomi – Norge

- Også støtteordninger og subsidier til enkelte næringer som vurderes som utsatt:
 - Landbruk.
 - Nyetableringer.
- Finansieringen av statens utgifter: skatter og avgifter viktigst.
- Petroleumsinntektene også viktige: plasseres i fond som skal finansiere framtidige pensjonsutgifter.

Blandingsøkonomi – Noreg

- Styringsinstrument – statsbudsjettet viktigst:
 - En oversikt over statens inntekter og utgifter kommende år.
 - Oversikten viser hvordan politikerne prioriterer.
 - Stortinget vedtar statsbudsjettet.

Utfordringer for velferdsstaten

- Færre unge som skal forsørge stadig flere eldre.
- Folk står kortere i jobb og lever lenger.
- Stadig flere som må over på tidsbegrenset uførestønad eller varig uførepensjon.
- Utgiftene til helsevesenet øker.

Levestandard og livskvalitet

- BNP per innbygger gir et mål på materiell levestandard.
- HDI (Human Development Index) forsøker å si noe om livskvalitet.
- Objektiv måling av lykke er svært vanskelig.